

ונים חופשים מזהים אחד את השני מימים ימימה באמצעות אותות ומגע, תופעה שזכתה לכינוי "לחיצת יד סודית" (secret handshake). מהיכן הגיע לחיצת היד הסודית לבונים החופשים, מה היא מסמלת ומדוע היא סודית?

לחיצת היד, כלומר אחיזת יד ימין תוך כדי נענוע היא תופעה כל כך טריוויאלית ושגרתית, שקשה לחשוב עליה בתור משהו הדורש תשומת לב. יחד עם זאת לחיצת היד היא דבר שבמקומות רבים בעולם נראה כהתנהגות זרה ומוזרה. בסין, יפן וקוריאה נהוגה מחווה של קידה. בהודו ודרום מזרח אסיה המחווה המקובלת היא צירוף הידיים (נמסטה), בעוד שבפקיסטאן ומרכז אסיה נהוג לקרב את כף יד שמאל אל הפנים (דאאב). באופן טבעי, בתרבויות שונות נהוגות מחוות ברכה שונות המשקפות את ערכי אותה תרבות. הדבר המעניין בהקשר זה בלחיצת היד המערבית הוא שזוהי תופעה עתיקה ביותר, שמקורה בריטואלים אזוריים. למעשה, במאמר זה ייטען שלחיצת היד ה"חלופית" התגלגלה מתוך מסדרי המסתורין ועם הזמן פשוט נשכחה משמעותה המקורית.

לחיצת היד המערבית הגיעה, כאמור, אל התרבות המודרנית מעולם המיסתורין העתיק. בתרבות יוון כונתה לחיצת היד דקסיוסיס (Dexiosis, δεξιῶσις) מילה שמשמעותה באופן מילולי "הושטת יד ימין". המחווה הזו היתה נהוגה בין

האלים לבין עצמם, בין האלים לבני האדם, ובין אדם לחברו.

ללחיצת היד האיזוטריית יש גם נוכחות ביהדות. בספר משלי אומר שלמה המלך: "בְּנִי, אִם-עָרַבְתָּ לְרַעָה; תִּקְעָתָּ לְנֹר פִּפְיָהּ" (ו', א'). בפרשנות הפשט, תקיעת הכף, או לחיצת היד האיזוטריית, הינה התחייבות מוחלטת ובלתי חוזרת, אשר נחשבת בהלכה היהודית כחמורה משבועה, ובתקופה העתיקה אי אפשר היה "להתיר" אותה כמו שאפשר שבועה רגילה. בתקופת התלמוד קיבלה לחיצת היד היהודית גם מעמד של מחווה המסמלת התחייבות בלתי חוזרת בין האל לבין האדם, בהסתמך על ברית בין הבתרים, שנכרתה בין הקב"ה לאברהם ולזרעו. באותו מעמד היסטורי מכונן, אברהם ביצע ריטואל מיסטי תמוהה: הוא נדרש לשחוט בהמות, לכרות ולכתר את אבריהן ולהתייצב בין הבתרים. לאחר ביתור הבהמות הופיע עיט והתיישב ליד אברהם. בשלב שלאחר מכן, אברהם מתואר במצב תודעה אלטרנטיבי "וַיְהִי הַשָּׁמַשׁ לְבֹאֹ וַתִּרְדָּמָה נַפְלָה עַל אַבְרָם וְהָיָה אֵימָה חֲשֹׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶת עָלָיו". בזמן אותו מצב של אימה חשוכה אלוהים נותן לאברהם ולעם ישראל את שבועתו לעניין ארץ ישראל. לאחר השבועה, מסתיים המעמד בהופעת אור שנבע מלפיד אש: "וַיְהִי הַשָּׁמַשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וְהָיָה תִנּוֹר עֹשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ".

סצינת השחיטה על ידי מתיראס. הדמויות בצדדים אוחזות בלפידים המופנים מטה ומעלה. כובע הדרדסים שהדמויות חובשות יחזור לאופנה בתקופת המהפכה הצרפתית

לחיצת היד האיזוטריית, בצירוף סיפור דומה לברית בין הבתרים (כולל השבועה, השחיטה, העיט והלפידים) התקיימה גם כמסורת מיסטרין פעילה עד סוף התקופה הרומית כחלק מריטואל ה"מסדר" המיתראסי. למעשה, המקודשים למסדר איזוטרי זה אף כונו "אלו המאוחזים בלחיצת היד" (סינדקסוי, syndexioi), ודרכם נפוצה לחיצת היד בכל רחבי אירופה וצפון אפריקה. הסבר ממצה על ה"מסדר" המתראסי איננו מענייננו במאמר זה, אך כדאי בכל זאת להזכיר כמה פרטים הקשורים לענייננו. כראוי למסדר סודי, לא שרד ולו טקסט אחד או ידיעה היסטורית ישירה כלשהי. יחד עם זאת, ידוע שזה היה מסדר אחוותי סודי שהיה פתוח לגברים בלבד, ושחבריו נהגו להיפגש לריטואלים בחדר עם עיצוב אחיד שנקרא "מיתראום". שרידים של חדרים כאלו התגלו בכל רחבי האימפריה הרומית (כולל בישראל), ומהדמיון הרב שבממצאים הארכאולוגים למדים החוקרים על טבעו של אותו ארגון רוחני סודי. ידוע שהמיתראסים קידמו מועמדים לפי סולם של שבע דרגות, כאשר כל דרגה נקראה על שם חיה, וייצגה עולם סמלים שלם. לא כל המועמדים התקדמו על לדרגה השביעית, וכל מפגש כלל בין 20 ל 30 חברים, שבראשם עמד "אב" (מכאן מיוחסת לחברים המילה אחים). האבות של כל הקבוצות דיווחו בהיררכיה לאבות של האבות, כשבראש הארגון עמד האב הראשי שבסיסו היה ברומא. מבחינה רוחנית, המסדר מיזג ערכים ניאואפלטוניים וזורואסטריים, לימד את החברים בו ידע שקשר בין גרמי השמים לבין נפש האדם, ודגל בהתפתחות אישית במבט פנימי (איזוטרי). בנוסף, המיתראסים האמינו בערכי שוויון, וכך יכלו להתקבל גברים בוגרים בני כל המעמדות, שהתרועעו אחד עם השני כשוויים במסגרת פעולות המסדר.

שיחזור של מיתראום. המבנה הכללי דימה מערה, כאשר חברי המסדר ישבו כשפניהם זה אל מול זה. בכל חדר כזה היתה מוצגת סצינת שחיטת הפר על ידי מיתראס

חברי המסדר ייחסו את מוצאו של האל מיתראס לאל ההינדו-ארי מית'רה, אשר ייצג את הטוב והאור בדת הזורואסטרית. מבחינה מילולית, משמעות השם מגיעה כנראה מחיבור המילים הפרוטו-אריות "מי" (לקשור, לכרוך) ו"ת'ראס" (באמצעות כלי), והאל מיתראס נקרא גם "אל החוזים". בתקופת התפשטות הנצרות וקריסת האימפריה הרומית נעלם המסדר המיתראסי, ואיתו לחיצת היד האיזוטרית. כיצד, אם כן, שבה לחיצת היד לתרבות המערב יותר מאלף שנים מאוחר יותר, וכיצד הפכה להיות מחוות הברכה האוניברסאלית?

בסרטון שלעיל מסביר חוקר המסדר המיתראסי המוביל פאייס נאברז את יסודות המיתראיזם, ואת הקישור לאסטרונומיה

בין סוף התקופה הקלאסית לבין תקופת הרנסאנס, אין ממש ראיות לשימוש בלחיצת היד. מקורות רבים ברחבי האינטרנט מייחסים את הכנסת השימוש המחודש בלחיצת היד לסיר וולטר ראלי, ומצטטים מחקר בשם "Social Rituals of the British" שפירסם פיליפ א. באסטרסון בשנת 1978. כתב שורות אלו לא מצא מחקר או חוקר בשמות אלו, והשם פיליפ באסטרסון מעלה במנועי החיפוש את המילה פיליבאסטר – טקטיקת עיכוב והטעייה. יחד עם העדר ראיות זה, ראוי לבחון את הקשר לסיר ראלי, כיוון ששמו קשור בראשית ימי הבניה החופשית. אותו סיר וולטר ראלי נולד ב 1552 והיה משורר, חוקר, הרפתקן, מצביא, מגלה ארצות ובאופן כללי אישיות צבעונית ששמו נקשר בהבאת עישון הטבק ותפוחי האדמה לאירופה, בקידום רעיון הקולוניות הבריטיות בצפון אמריקה, וביחסיו הקרובים (מאד) למלכה אליזבת. בין הרפתקה להרפתקה, הוא גם היה מלומד שדיבר שפות רבות, וחוקר העולם העתיק. סופו של

אותו הרפתקן שהוצא להורג בשנת 1618 בנסיבות לא ברורות על ידי המלך ג'יימס. חוקר הבניה החופשית האמריקאי מאנלי פ. הול (33°) [סבר](#) שאותו סיר וולטר ראלי היה חבר במסדר הסודי של צלב הוורד (Rose-cross) המקורי, אגודה סודית של פילוסופים אלמונים שפעלה ברחבי אירופה כדי להביא לסדר עולמי חדש. לאותה אגודה אלמונית מיוחסת ההכנסה של רעיונות איזוטריים מהעולם הקלאסי ומהקבלה לסדר היום האינטלקטואלי, מתוך חזון של חברה שיוויונית שבה ערכים הומניסטים מחליפים את הכנסיה והאריסטוקרטיה, והמדע מחליף את האמונות התפלות. על פי אותו מחקר של האח הול, סיר וולטר ראלי הוצא להורג כיוון שלא הסכים לגלות את סודות אחוות צלב הוורד למלך. ראייה נוספת התומכת בתיאוריה הזו היא ספרו של וולטר ראלי אודות ההיסטוריה של העולם, מנקודת מבט של מחקר גיאוגרפי, ספר שבו סקר את התפתחות ההיסטוריה של הרעיונות. הקישור בין אותו אציל בריטי לבין לחיצת היד האיזוטרי נשמע סביר בנסיבות הללו. כך או כך, לחיצת היד, אותה תקיעת כף עתיקה חזרה לשימוש בתקופת הנאורות היא הפכה להיות מחווה שמייצגת ערובה קדושה ובלתי מתווכת בין בני האדם מתוך שיוויון, כל זאת כחלופה למחוות המעמדיות או הדתיות של עולם החושך של ימי הביניים (קידה, השתחוות, הורדת הכובע, כריעת ברך וכו').

דיון מסווג

העיון ההיסטורי מעניין וחשוב, אבל שאלת היסוד היא מה בכלל איזוטרי בלחיצת יד? ללחיצת היד של הבונים החופשים יש תיאור והסבר מקובל הקשור לזיהוי (הלנדמארק הראשון של מאקי), אך הסבר זה לא חסין בפני ביקורת. למשל מתעוררת בעיה כשמנסים להסביר כיצד לחיצת יד יכולה להיות גלויה וסודית בו זמנית? הכפירה בסודיות גם היא "עבירה" על לנדמארק. כמובן מעצם היותה של לחיצת היד סודית, אין לה תיאור בכתובים עד לתקופה מאוחרת בימי הבניה החופשית. מתקבל על הדעת, אם כן, שלחיצת היד ה"חילונית" הוכנסה לשימוש מחודש באירופה כחלק מפריחה בחקר האיזוטריה של העולם העתיק, והמאמץ לייצר עולם חדש. אם להשתמש במטאפורות שבהן עשו שימוש המתיראסים, לחיצת היד האיזוטריה היא קשירה באמצעות כלי, חיבור באמצעות שרשרת. במילים אחרות, לחיצת היד היא שרשרת אחים.